

НАВЧАЛЬНИЙ ТЕКСТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОСТИЛІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Литвиненко Ніна Павлівна

доктор філологічних наук, професор
НМУ ім. О.О.Богомольця

Квіцинська Вікторія Віталіївна

старший викладач
НМУ ім.О.О.Богомольця

Навчальний текст – важливий чинник у процесі засвоєння різних аспектів мови (лексики, граматики, стилістики, риторики) та мовлення (читання, говоріння, аудіювання, письма). Особливо важливу роль текст відіграє у процесі навчання інокомунікантів, бо саме через читання тексту легше засвоїти лексико-граматичні конструкції мови. Не випадково навчальна література з мови для іноземних студентів завжди презентує текст та методичний апарат до нього при вивченні лексико-граматичних тем[1], а загальноєвропейські рекомендації неодмінно подають перелік текстів (як усних, так і письмових), коли йдеться про навчання мови як іноземної.

У всіх видах мовленнєвої діяльності текст виявляє себе по-різному: у говорінні як монолог і діалог, у читанні як текст для читання і розвитку мовлення, в аудіюванні як аудіотекст, у письмі як матеріал для самовираження у формі письмової роботи.

Текст у процесі засвоєння мови виступає і як зразок мовлення певної структури, і як ілюстрація функціонування мовних одиниць. Водночас це і модель породження мовленнєвого висловлювання, і зразок повідомлення або мовленнєвого спілкування (текст-діалог).

Як навчальний матеріал тексти доцільно відбирати з урахуванням професійної орієнтованості інокомунікантів, розвитку їхньої особистості як майбутніх фахівців. При цьому текст обов'язково має бути актуальним та лінгвістично доречним, а мовний матеріал, на якому він ґрунтується, – комунікативно репрезентативним, тобто таким, що імітує різні форми природної комунікації (так, для медичних текстів це може бути діалог лікаря з пацієнтом, з колегами та родичами пацієнта тощо).

Базові навчальні тексти групуються за складністю і тематичними циклами, супроводжуються певною кількістю лексико-граматичних вправ, у яких граматичний мінімум заняття органічно має бути пов'язаний із лексичним.

Науковці розглядають такі три аспекти навчальних текстів: інформаційно-змістовний, термінологічний, стилістичний.

Інформаційно-змістовний аспект має мотивувати студентів, сприяти їхньому професійному та інтелектуальному розвитку. Термінологічний аспект покликаний розвивати професійний вокабуляр студентів, знайомлячи їх із масивом лексики спеціальності. Мета стилістичного аспекту - знайомство із формулами писемного й усного мовлення наукового й офіційно-ділового стилів, провідними моделями мовлення, нормативною граматиною, тобто набором так званих засобів метакомунікації (мовленнєвих кліше, характерних для вираження власної думки, аргументування тощо), які потрібні для логічного оформлення власних висловлювань, а також сприяння виходу в активне мовлення [2].

Для формування у студентів-іноземців мовностилістичної компетентності варто пропонувати їм для читання тексти різних функціональних стилів, але першочергово все ж таки варто зосередитися на фахово зорієнтованих навчально-наукових текстах, які мотивують і є пізнавальними для набуття професійних умінь та навичок.

Як засвідчує у своєму дослідженні І. П. Дроздова, професійна зацікавленість студентів-іноземців текстами за фахом є надзвичайно великою. За результатами проведеного опитування студентів перше місце займають тексти, пов'язані саме з майбутньою спеціальністю, після них ідуть тексти офіційно-ділові, суспільно-політичні і художні. Аналізуючи цей факт, дослідниця зазначає: „Студенти працюють із великим інтересом над літературою, що пов'язана з їх майбутньою спеціальністю. При цьому більш високий ступінь зацікавленості у вивченні української мови у зв'язку з майбутньою спеціальністю спостерігається у студентів третього і четвертого курсів, коли вони вже усвідомлюють професійне значення цієї роботи, розуміють, що для читання оригінальної літератури українською мовою з метою отримання з неї нової інформації потрібні певні знання, уміння і навички. Зустрічаючись з утрудненнями в розумінні мовного матеріалу на такому етапі роботи, вони вважають за доцільне починати роботу над літературою зі спеціальності з 1 або 2 семестру ” [3: 72].

Фаховий текст сприяє реалізації дидактичної мети навчання. Цьому, зокрема, слугують завдання і вправи до текстів, зорієнтовані на те, щоб розвивати у студентів вміння спілкуватися насамперед у фахових комунікативних ситуаціях. Тому предметний план текстів є важливим засобом управління мотивацією студентів під час організації мовленнєвої діяльності.

Добір вдалого, цікавого, актуального фахового тексту – завдання непросте. Адже йдеться не тільки про те, щоб підібрати тематично відповідний текст, але передусім такий, який допоможе розкрити найхарактерніші ознаки мови: синонімічне багатство, можливість добору антонімів, приклади функціонування граматичних форм, синтаксичного порядку, стилістичної відповідності, а також орфографічної і пунктуаційної грамотності. Крім того, текст повинен бути таким, щоб дати можливість викладачеві на його основі сформулювати різні завдання, які б перевіряли знання певних рівнів мови – лексичного, граматичного, синтаксичного.

Призначенням навчального тексту є формування та розвиток усіх мовних компетентностей – читання, писання, говоріння, аудіювання. Зрозуміло, що при доборі тексту варто враховувати ступінь вивчення мови, тому тексти, які опрацьовують студенти-початківці, суттєво відрізняються від тих, з якими працюють студенти старших курсів. Але засадничими при використанні навчальних текстів для іноземців завжди мають бути принципи доступності і зрозумілості. Для цього основу таких текстів повинні складати відомі студентам лексичні одиниці та граматичний матеріал, засвоєнню якого сприяє використання лексичних та логічних повторів.

На початковому етапі доцільним є використання коротких адаптованих текстів обсягом десять-п'ятнадцять речень, що відтворюють певну схему побудови речення. Так студенти зможуть засвоїти граматичні конструкції, використання яких бажано довести до автоматизму. У подальшому збільшуємо кількість речень у тексті та урізноманітнюємо лексику, зокрема фахову термінологію.

Навчальний фаховий текст варто підбирати до кожної комунікативної теми, якій присвячене заняття. Спершу студенти слухають текст, маючи його перед собою, далі самостійно читають, а викладач пояснює нові слова і конструкції. Після цього доречно поставити короткі запитання до тексту, на підставі чого студенти мають самостійно приготувати коротку доповідь, а надалі скласти діалог, щоб відразу використати нову лексику і краще її запам'ятати.

Важливо, щоб студенти самостійно могли сформулювати власні речення та прокоментувати окремі граматичні закономірності, що тематично відповідають плану заняття.

Обговорення граматичних питань, передбачених навчальним планом, можна реалізовувати в контексті передтекстових завдань, акцентуючи увагу на основних аспектах теми. Закріплення матеріалу доцільно здійснювати в контексті післятекстових вправ, які краще виконувати в аудиторії, даючи можливість студентам аналізувати та коментувати свої дії, що дозволить зменшити кількість помилкових рішень у процесі виконання вправ та уникнути їх в остаточному варіанті відповіді.

Найбільш результативним використанням тексту під час виконання домашнього завдання є, на нашу думку, виконання студентами письмової роботи на основі опрацьованого на занятті тексту або підготовка усної розповіді.

Для закріплення лексики на початковому етапі продуктивними є вправи, в яких треба вставити відповідне за змістом слово. Так ми перевіряємо розуміння студентами як тексту загалом, так і значення окремих слів.

У подальшому важливими є вправи на пошук синонімів та антонімів, на переклад. Тексти обов'язково мають бути адаптованими, але постійно збагачуватися новою лексикою та більш складними синтаксичними конструкціями.

Отже, типи завдань до текстів бажано підбирати так, щоб збагачувати словниковий запас студентів фаховою лексикою і водночас розвивати мовлення, спонукаючи до формулювання власних думок. Тільки так можна сформувати мовностилістичну компетентність інокомунікантів. Тому актуальними

залишаються на всіх етапах навчання вправи до текстів двох типів: на знання граматичних та словотвірних особливостей мови та на розвиток мовлення.

До першого типу можна віднести завдання на кшталт: *Вставте пропущені у тексті слова. Числівники запишіть словами у відповідній формі. Поєднайте слова у словосполучення. До підкреслених слів доберіть синоніми/антоніми.* Доречними є вправи на засвоєння термінів. Так, наприклад для студентів-медиків це можуть бути такі завдання: *Випишіть із тексту назви органів і частин тіла. Знайдіть у тексті назви захворювань. Випишіть назви ліків та утворіть із ними словосполучення.*

До другого типу завдань належать здебільшого ті, що перевіряють розуміння студентами прочитаного, а також мають заохотити їх до висловлення власної думки: *Вставте речення у текст. Встановіть послідовність речень. Висловіть власне ставлення до проблеми. Аргументуйте відповідь. Напишіть твір-роздум про причини й наслідки пандемії.*

Ми поділяємо думку науковців, що надважливим під час роботи студентів із текстами різного рівня складності є концентрація їхньої уваги на розумінні, а не відтворенні тексту [4].

Матеріали тексту, з якими викладач працює на занятті, здебільшого одночасно розвивають кілька вмінь. Так, зокрема, коли студенти засвоюють нову лексику та роблять граматичні чи орфографічні вправи, вони, фіксуючи письмово правильну форму слова, не лише пояснюють причини саме такого правопису, а й пригадують правила пунктуації; вставляючи коми та інші розділові знаки, висловлюють власну думку щодо змісту прочитаного або прослуханого тексту.

Для розвитку навичок самостійного формулювання думки та її письмового відображення майже після кожного тексту варто давати завдання написати роботу, використовуючи нову лексику. Залежно від теми це можуть бути різні за жанром письмові завдання: рецензія, порада, відгук на подію, про яку прочитали в тексті, тощо.

Актуальним на останньому курсі навчання інокомунікантів є вміння укладати тексти ділових паперів, пов'язаних, із майбутнім фахом: так, для студентів-медиків це можуть бути історія хвороби, заява тощо. Складним, але необхідним є поступовий перехід до неадаптованих текстів преси, наукових і літературних джерел. Крім читання, пропонуємо студентам прослуховування фахово зорієнтованих радіотекстів з їх подальшим обговоренням.

Навчальний текст у процесі засвоєння мови є надзвичайно важливим засобом опанування усіма її аспектами. Використання його на всіх етапах навчання іноземних студентів сприяє формуванню їхньої мовностилістичної компетентності, що, в свою чергу, є важливим засобом навчання і здобуття фаху.

Список літератури

1. Дроздова І.П. Типологія навчальних текстів для розвитку професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів нефілологічного профілю. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі.